

Ahlat İlçesinde Tarımsal Arazi Kullanımı

Agricultural Land Use in Ahlat District

Necmettin ELMASTAŞ

Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü

Özet

Araştırmamıza konu olan Ahlat ilçesi, tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi için elverişli bir topografyaya sahiptir. İlçe arazisinin yaklaşık yarısı tarıma elverişli olmasına rağmen günümüzde tarımsal arazinin, arazi kullanımı içerisindeki oranı % 32,7' dir. Bu tarımsal arazinin %90'ı kuru tarım, %10'u ise sulamalı tarım çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ahlat ilçesinde arazi kullanımı açısından dikkat çeken önemli bir husus, arazinin yarıdan fazlasının otlak alanlarından (%60.3) ibaret olmasıdır. Ahlat ilçesinin ekonomisi, ekip-biçmeye dayalı tarım ve hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır. İlçedeki tarımsal alanlarda yetiştirilen başlıca ürünler buğday, patates, şeker pancarıdır. Ahlat ilçesindeki tarımsal arazi kullanımında karşılaşılan başlıca sorunlar plansız üretim, sulama ve pazarlamadır.

Anahtar Kelimeler: Tarım, Tarımsal Arazi Kullanımı, Ahlat

Abstract

Ahlat district has suitable topography for growing of agricultural products. Almost half of Ahlat district is suitable for agricultural. Today, 32.7% of the land use in Ahlat is agricultural area. 90% of agricultural area is dry farming area. 10% of agricultural area is irrigated. 60.3% of land use in Ahlat district is pasturage area. The economy of Ahlat is based on agricultural and animal husbandry. Today, agricultural products such as wheat, potato and sugar beet are grown in agricultural areas. Ahlat district has some problems like unplanned production, irrigation and marketing

Key Words: Agriculture, Agricultural Land Use, Ahlat

I.GİRİŞ

İnsanların ekonomik faaliyetleri üzerinde genel olarak doğal ortam özellikleri belirleyici olmaktadır. İlk yapılan ekonomik faaliyetlerden biri olan tarımsal faaliyetler özellikle iklim, toprak, hidrografiya gibi coğrafi faktörlere bağlı olarak şekillenmiştir. Günümüzde de coğrafi faktörlerin tarımsal faaliyetler

Yazışma Adresi: Adres bilgileri e-posta: yazar@yazar

üzerindeki etkisi sürmektedir. Ancak, beşeri faktörler de tarımsal faaliyetler üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Küresel ısınma sonucu iklimde görülen değişiklikler (sanayileşme, kentleşme etkileri sonucu görülen bozulmalar-değişmeler) ve buna bağlı olarak meydana gelen kuraklık ile toprak, bitki örtüsü ve su kaynaklarının yanlış kullanımı sonucu arazide meydana gelen bozulmalar arazi kullanımında yeniden planlamaların yapılmasını gündeme getirmektedir. Dolayısıyla ekolojik dengeyi bozmadan ve çevreyi kirletmeden araziden maksimum düzeyde yararlanma, giderek önem arz eden bir konu haline gelmektedir (Özdemir ve Tonbul, 1995:147). Arazi kullanımı çerçevesinde değerlendirilen tarımsal alanlar, Dünya nüfusunun artışına bağlı olarak giderek önem kazanmaktadır. Günümüzde kara alanlarının yaklaşık %10'u tarım faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2005:143). Bu oran da oldukça düşük olup, hızla artan dünya nüfusunun gıda ihtiyacını karşılayamamakta ve dolayısıyla bazı bölgelerde gıda krizi yaşanmaktadır.

Araştırmamıza konu olan Ahlat ilçesi, Doğu Anadolu bölgesinde Van Gölü Havzası'nın kuzeybatısında yer almaktadır. İdari bakımdan Bitlis iline bağlı 6 ilçeden biri olan Ahlat ilçesinin doğusunda Adilcevaz, güneyinde Tatvan, batısında Güroymak ve Muş'un Korkut ilçesi, kuzeyinde Muş'un Bulanık ve Malazgirt ilçeleri yer almaktadır. (Şekil 1). İlçenin kapladığı alan yaklaşık 1.044 km² 'dir. Ahlat ilçe merkezinin deniz seviyesine göre yükseltisi 1725 metredir. Ahlat'ın Bitlis il merkezine olan uzaklığı ise 65 km'dir.

Ahlat ilçesinde, volkanik materyalle örtülmüş olan arazi akarsu vadileriyle parçalanmış ve bazı kesimlerde eğimli bir topografya meydana gelmiştir. Dağlık alanların önemli bir bölümü sahip olduğu jeomorfolojik özellikler ve eğim şartları nedeniyle tarıma elverişli olmayan alanları ihtiva eder. Bu eğimli alanlar çoğunlukla otlak alanı olarak değerlendirilirken, ilçenin batı bölümünde yer alan Alaaddin Çayı Havzası'nın orta kısımları ile vadi taraçaları tarımsal alan olarak değerlendirilmektedir. İlçede arazinin yaklaşık yarısı (%49.3) tarımsal faaliyetler için uygundur. Ancak günümüzde bu alanın % 67'si tarım faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmekte, geriye kalanı ise otlak alanı olarak kullanılmaktadır.

Ahlat yöresi, sahip olduğu doğal çevre özellikleri itibariyle tarımsal alanlar için büyük bir potansiyel teşkil etmesine rağmen, bu potansiyelin yeterince değerlendirilmediği ve dolayısıyla tarımsal arazi kullanımında bazı problemlerin yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle tarımsal araziler, yeni planlamalar yapılarak değerlendirilmelidir. Bu araştırmada, Ahlat ilçesinin tarımsal arazi kullanımı üzerinde fiziki ve beşeri coğrafya faktörlerinden kaynaklanan problemlerin tespit edilmesi ve bu problemlere bazı çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle tarımsal yapı üzerinde etkili olan jeomorfoloji, iklim, hidrografya, bitki örtüsü, toprak gibi doğal ortam özellikleri üzerinde durulmuştur. Arazi kullanımı içerisinde tarımsal arazi kullanımının yeri, yetiştirilen başlıca tarım ürünleri ve üretim durumuna yer verilmiş, sonuçta tarımsal arazi kullanımında görülen sorunlar tespit edilmiş ve bu sorunlara bazı çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Hem yörede tespit edilen sorunlar hem de bu sorunlar için geliştirilen

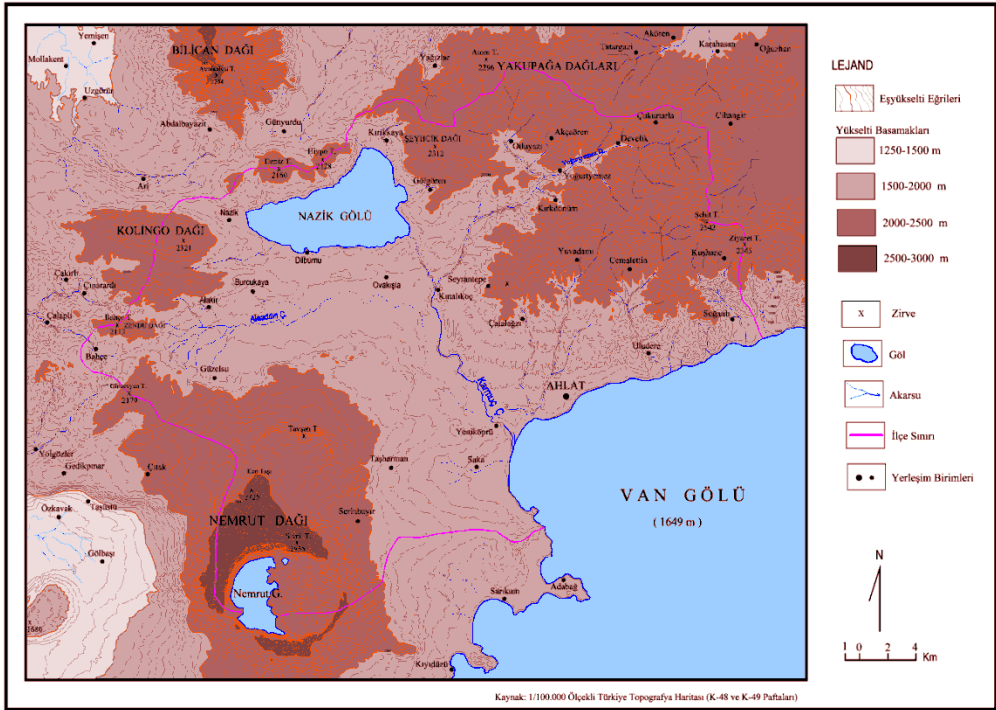
volkanizma özellikle Kuaterner'deki volkanik faaliyetler belirleyici rol oynamıştır. Nitekim, ilçenin doğusunda Süphan, kuzeybatısında Bilican ve güneybatısında Nemrut gibi üç önemli volkan konisi yer almaktadır. İlçenin güneybatısında yer alan Nemrut kuzeyinde ve batısında lav platoları yer almakta ve bu platolar üzerinde bazı parazit koniler bulunmaktadır. Bunlardan en dikkat çekici olanı 650 m. genişliğindeki Nemrutbaşı kül konisidir. Bu koninin kuzeyinde yer alan ve Kantaşı adı verilen lav akıntısı, 1441 yılındaki son püskürme ile meydana gelmiştir. Nemrut Dağı'nın güney kısmında yer alan Nemrut Kalderası ise patlama ile oluşmuştur (Güner, 1984:36). Nemrut Dağı'nın kuzeyinde Kıralık, Kulingo (2321 m) ve Bilican (2754 m) dağları yer alır. Bu dağlar Nemrut Dağı'nın da üzerinde bulunduğu kuzey-güney yönlü fay üzerinde meydana gelmiştir.

Ahlat'ın kuzeyi Miosen'e ait grelerden ve konglomeralardan oluşmuş bir peneplen özelliğindedir (Erinç, 1953:65). Daha kuzeyde ise Yakupağa dağları doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır (2296 m). Bu dağın kuzeydoğusunda Süte Depresyonu ile Süphan Dağı (4058 m) yer almaktadır. İlçe arazisinin büyük çoğunluğunu oluşturan Alaaddin Çayı Havzası'nın orta bölümü ise en önemli düzlük alanları oluşturur (Şekil 2).

Dağlık alanların büyük bir bölümü çok arızalı bir yapıda olmayıp, tarım ve hayvancılık faaliyetleri için elverişli bir ortam arz etmektedir. Bu nedenle Van Gölü Havzası'nın kuzey kesimi ve dolayısıyla Ahlat yöresinde nispeten az eğimli bir topoğrafyanın hakim olması, beşeri tesirlerin yüksek kesimlere kadar çıkmasına zemin hazırlamıştır (Arınç, 1997:397). Bu özelliği sayesinde yörede, hem toprak örtüsü hem de bitki örtüsü aşırı kullanım nedeniyle tahrip edilmiştir. Günümüzde orman örtüsü yok denecek kadar azalmıştır (%1.8).

Ahlat yöresinde Doğu Anadolu Bölgesi'nin karasal iklim şartları etkilidir. Ancak karasal etkiler, Van Gölü'nün varlığı nedeniyle çevreye göre daha azdır. Ahlat'ta ortalama sıcaklık 8.9 °C'dir. En yüksek ortalama sıcaklık 21.8 °C ile Temmuz ayında görülür. En düşük ortalama sıcaklık ise, Ocak ayında görülür (-2.7 °C). En sıcak ay ile en soğuk ay arasındaki ortalama sıcaklık farkı 24.5 °C'dir (Tablo 1). Ahlat'ta kaydedilen en yüksek sıcaklık 36.5 °C (2004 Yılı Ağustos ayında), en düşük sıcaklık ise -22.6 °C (1985 Yılı Şubat ayında)'dir.

Ahlat'ta yıllık ortalama yağış miktarı 553.5 mm'dir. Yağışın %41.2'si (228.2 mm) ilkbahar, %28.6'sı (158 mm) kış, %23.3'ü (129 mm) sonbahar ve %6.9'u (38.3 mm) ise yaz mevsiminde görülür. Kış mevsiminde yağışlar kar şeklindedir. Ahlat'ın yıllık kar yağışlı gün sayısı 27.8 gün, karla örtülü gün sayısı ise, 73.5 gündür. Ahlat'ta yaklaşık olarak 2.5 ay karla örtülü gün yaşanır. Bu sayı yüksek alanlarda daha fazladır. En yüksek kar örtüsü kalınlığı ise, 129 cm'dir. Kar örtüsü kalınlığı yüksek yerlerde 1 metreyi aşmaktadır. Kar örtüsü, ilkbahar aylarında erimekte ve özellikle nispeten eğimli olan alanlarda yağmur gibi hemen akışa geçmeyip, zemine sızarak tarımsal faaliyetler için hayati olan yeraltı suyunu beslemektedir.

Şekil 2. Ahlat İlçesi ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası

Tablo 1. Ahlat Meteoroloji İstasyonuna (1750 m) Ait Bazı Meteorolojik Veriler.

İKLİM ELEMANI	AYLAR												Yıllık
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
Ortalama Sıcaklık (°C)	-2,7	-2,4	0,9	6,8	12,2	17,3	21,8	21,4	17,1	10,5	4,3	0,3	8,9
Ort. Toprak Sıcaklığı (20 cm) (°C)	-0,1	-0,3	2,3	9,2	15,2	22,3	26,5	26,1	21,5	13,3	5,7	1,7	12,0
Donlu Gün Sayısı	29,3	26,4	21,5	4,3	0,1					0,8	8,2	24,4	115,0
Yağış (mm)	42,3	59,4	67,2	87,9	73,1	29,8	5,1	3,4	9,3	57,5	62,2	56,3	553,5
Kar Yağışlı Günler	8,0	8,1	5,2	1,4						0,1	0,5	4,5	27,8
Karla Örtülü Günler	18,8	22,8	17,5	2,5							1,1	10,8	73,5
En Yüksek Kar Ört. Kal. (cm)	129	107	70	20	5						45	50	129

Kaynak: D.M.İ.G. Müdürlüğü Verileri.

Ahlat yöresi, akarsu ve göller bakımından zengindir. Ahlat ilçesi sınırları içinde yer alan sular, Alaaddin, Bayındır ve Sor çayları vasıtasıyla Van Gölü'ne ulaşmaktadır. İlçenin büyük bir bölümünü meydana getiren Alaaddin Çayı Havzası'nın suları Alaaddin Çayı vasıtasıyla Karmuç Çayı'na oradan da Van Gölü'ne dökülmektedir. Gerek Alaaddin Çayı gerekse diğer akarsu kaynakları yaz döneminde kuruma noktasına gelmektedir. Van Gölü, Nemrut Kalderası içine yerleşmiş olan Nemrut Gölü ve araştırma sahasının kuzeybatı kesiminde bulunan Nazik Gölü önemli doğal gölleri teşkil eder. Van Gölü'nün tuzluluk oranı % 22 civarında olup, göl suyundaki tuzların %93.8'i sodyum tuzlarınsan ibarettir (Kempe ve diğ.,1978). Göl suları soda bakımından yoğun olduğundan içmeye ve tarımda sulamaya elverişli değildir. Tatlı su karakterinde olan ve sulamada yararlanma imkanı veren Nemrut Gölü'nün suları, Nemrut kalderası içerisinde oluşan ekosistemin bozulmasına neden olacağı dikkate alındığında tarımda kullanılması uygun görülmemektedir.

Tarımsal faaliyetler çerçevesinde sulama amacıyla kullanılmaya uygun en büyük su kaynağı şüphesiz Nazik Gölüdür. Bu su kaynağından yararlanmak için bazı sulama projeleri planlanarak faaliyete geçirilmiştir. Bu çalışmalardan biri kaynağı Nazik Gölü ve Yoğurtyemez Deresi suları oluşturan Karmuç Deresi üzerinde Ahlat'ın 2 km batısında 1975 yılında inşa edilen regülatördür. Bu regülatör vasıtasıyla kontrol altına alınan fazla sularla Ahlat'ın bir kısım arazileri ile Ahlat ilçesinin Yeniköprü ve Saka ile Tatvan'ın Adabağ ve Sarıkum köyleri arazileri sulanmaktadır. Bu sulama projesi faaliyete geçtiğinden beri 3546 ha arazi sulama imkanı bulmaktadır. Ahlat yöresindeki sulama projelerinden bir diğeri de Ahlat ilçesinin Ovakişla (Purhus), Bucukaya (Mezik) ve Kınalıkoç (Süfresor) köylerinin arazilerini sulamak için planlanarak faaliyete geçirilen Ovakişla sulama projesidir. Nazik Gölü ve Yoğurtyemez Deresi sularından yararlanmayı kapsayan bu sulama projesi ile 2810 ha arazinin sulanması planlanmıştır.

Ahlat ilçesinde günümüzde toplam 3,181 ha arazide sulamalı tarım yapılmaktadır. Bu da ilçedeki tarım arazisinin yaklaşık %10'una denk gelmektedir. Sulama imkanına kavuşan araziler buğday yerine birim alandan buğdaya göre daha fazla getirisi olan şekerpancarı ve son on yıl içerisinde yaygınlaşan patates üretimi için değerlendirilmektedir. Kuru tarımla yetiştirilen buğdayda hektara 1,8 ton verim alınırken, sulanan alanlarda şeker pancarında 30 ton, patatesten 32,5 ton verim alınmaktadır. Dolayısıyla sulama imkanına kavuşan alanlarda buğday yerine şeker pancarı ve patates tarımı yapılmaktadır.

Ahlat ilçesinde ana kaya, jeomorfolojik özellikler, iklim ve bitki örtüsü gibi çevre faktörleri farklı tipte toprakların oluşumuna neden olmuştur. İlçenin toprak özelliklerine bakıldığında volkanik materyal üzerinde oluşan volkanik regosollerin yaygın toprak grubunu meydana getirdiği görülür (Şekil 3). Regosoller hem tortul hem de volkanik ana materyal üzerinde oluşan ve zayıf A horizonu olan toprak türüdür (Atalay, 2006:324). Bölgedeki volkanik regosol topraklar, volkan külü ve yumuşak tüfler üzerinde teşekkül etmiştir. Regosollerin, üzerinde bulunduğu volkanik materyal, genellikle yumuşak katlar halindedir. Kalınlığı 30 cm ve daha sığ olan regosollerin renkleri soluk kahve-kahvedir. Toprağın bünyesi kumlu tınlı, kil

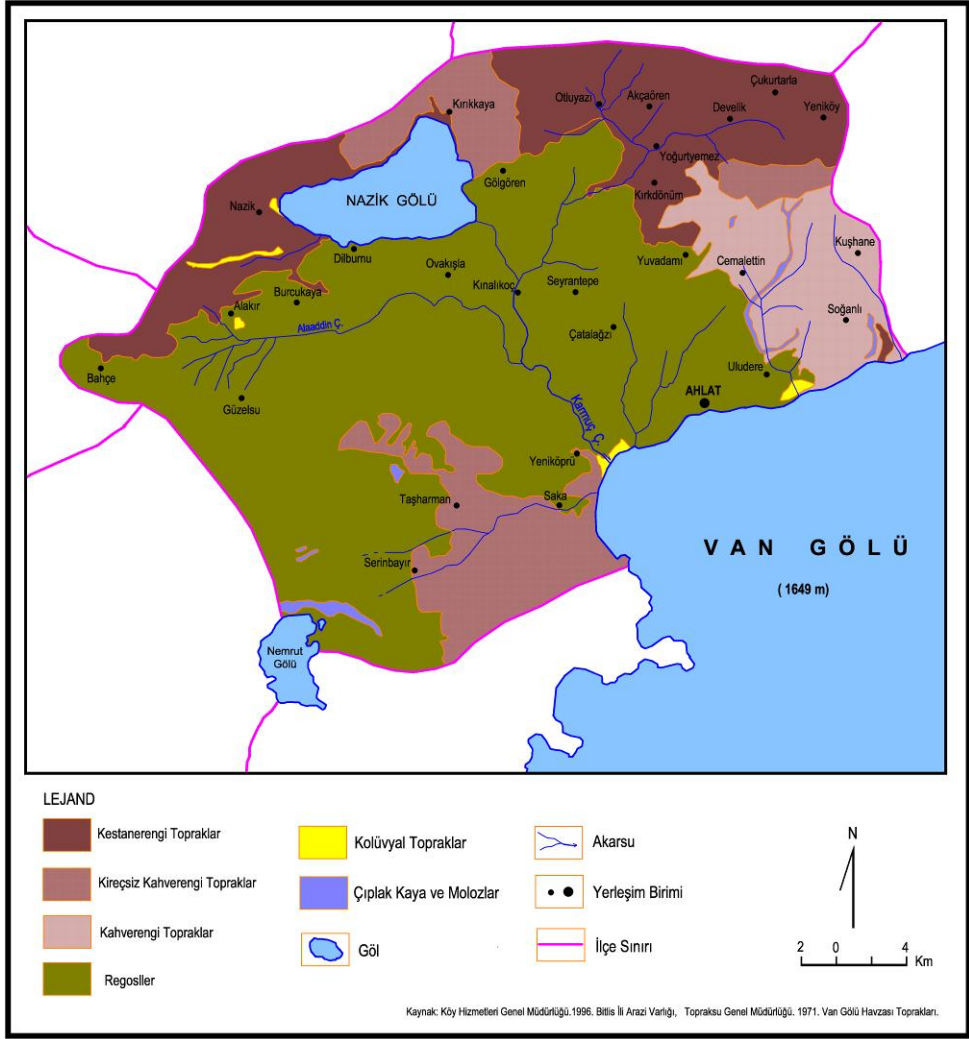
yüzdesi çok düşük, organik madde miktarı %1, PH'ı ise 7 civarındadır (Topraksu Genel Müd., 1971:36-37).

İlçede bulunan diğer bir toprak grubu kahverengi topraklardır. İlçenin kuzey ve kuzeybatısında dağılış gösteren bu topraklar A,B,C horizonlarına sahip olup, yörenin zonal topraklarını oluşturmaktadır. Kuzey ve güneyde iki lokal alanda yer alan bir diğer toprak ise kireçsiz kahverengi topraklardır. A,B,C profilli olan bu topraklarda B horizonu zayıftır. İlçenin doğusundaki kalkerli ana kaya üzerinde ise kahverengi orman toprakları teşekkül etmiştir. Zonal toprak grubunda yer alan olan bu topraklar iyi bir drenaja sahiptir (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1996:12-13). Yöredeki eğimli yamaçlarda yer alan toprak örtüsü, bitki örtüsünün çok zayıf olması ve yanlış kullanım nedeniyle şiddetli bir erozyona maruz kalmaktadır.

III. TARIMSAL ARAZİ KULLANIMI VE TARIMSAL ÜRETİM

1. Arazi Kullanımı

Türkiye'de araziler kullanma yeteneğine göre 8 sınıfa ayrılmıştır. Bu arazilerden 1. ve 2. sınıf araziler tarıma en elverişli arazileri, 3. ve 4. sınıf araziler bazı eksikliklerle birlikte tarım yapılabilen arazileri, 5., 6., 7. ve 8. sınıf araziler ise tarım için kullanılamayan, mera, orman, sanayi, yerleşme v.b. amaçlarla kullanılabilen arazileri göstermektedir. Ahlat ilçesinin içerisinde yer aldığı Bitlis ilinde de araziler kullanma yeteneğine göre 8 sınıfa ayrılmıştır. İlde arazi kullanma kabiliyet sınıfları itibarıyla 1.2.3. ve 4. sınıf arazilerin oranı %18.4 iken, Ahlat ilçesinde bu oran % 49.3 (51.456 ha) gibi yüksek bir orandadır (Tablo 2). Bu oran, Ahlat ilçesinde arazinin yaklaşık yarısının tarımsal faaliyetler için uygun olduğunu göstermektedir. Ancak günümüzde bu alanın %67'si tarım alanı olarak kullanılmaktadır. İlçe arazisinin yaklaşık yarısını ise mera, çıplak kayalık araziler, su yüzeyleri gibi alanlardan oluşan 6.7. ve 8. sınıf araziler meydana getirmektedir.

Şekil 3. Ahlat İlçesinin Toprak Haritası

Tablo 2. Ahlat İlçesinde Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıfları (ha) ve Oranları (%)

Arazi Sınıfı	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Toplam
Ahlât İlçesi	1.848	10.863	12.849	25.876	0	17.855	30.049	5.04	104.38
Oran (%)	1.8	10.4	12.3	24.8	0	17.1	28.8	4.8	100
Bitlis İli	22.618	43.971	42.904	48.441	3.575	50.119	440.765	15.196	667.589*
Oran (%)	3.4	6.6	6.4	7.3	0.5	7.5	66	2.3	100

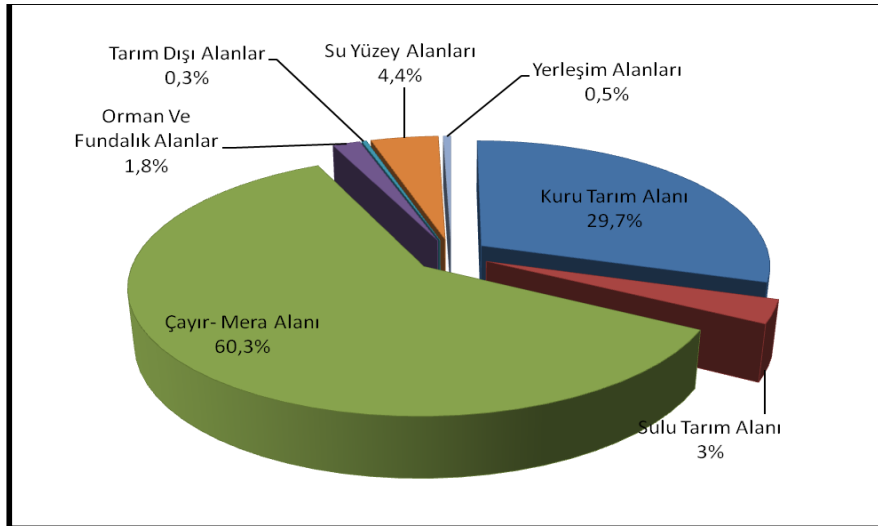
Kaynak: Bitlis İli Arazi Varlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996 *Bu miktara Van Gölü'nün yüzeyi (183.031 ha) ve diğer su yüzeyleri (8.056 ha) dahil değildir.

Ahlat ilçesindeki arazinin kullanım durumuna bakıldığında arazinin yarısından fazlasının (%60.3) çayır ve mera alanlarına, %32,7'sinin ise tarımsal alanlara tekabül ettiği görülür. Dolayısıyla ilçe arazisinin %83'ü tarım ve hayvancılık faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. İlçe arazisinin %4,4'ü su yüzeyleri, %1,8'i orman ve fundalık alanları, %0,5'i yerleşim alanları ve %0,3'ü tarım dışında kalan çıplak kayalık ve hali arazileri meydana getirmektedir (Tablo 3, Şekil 4, 5).

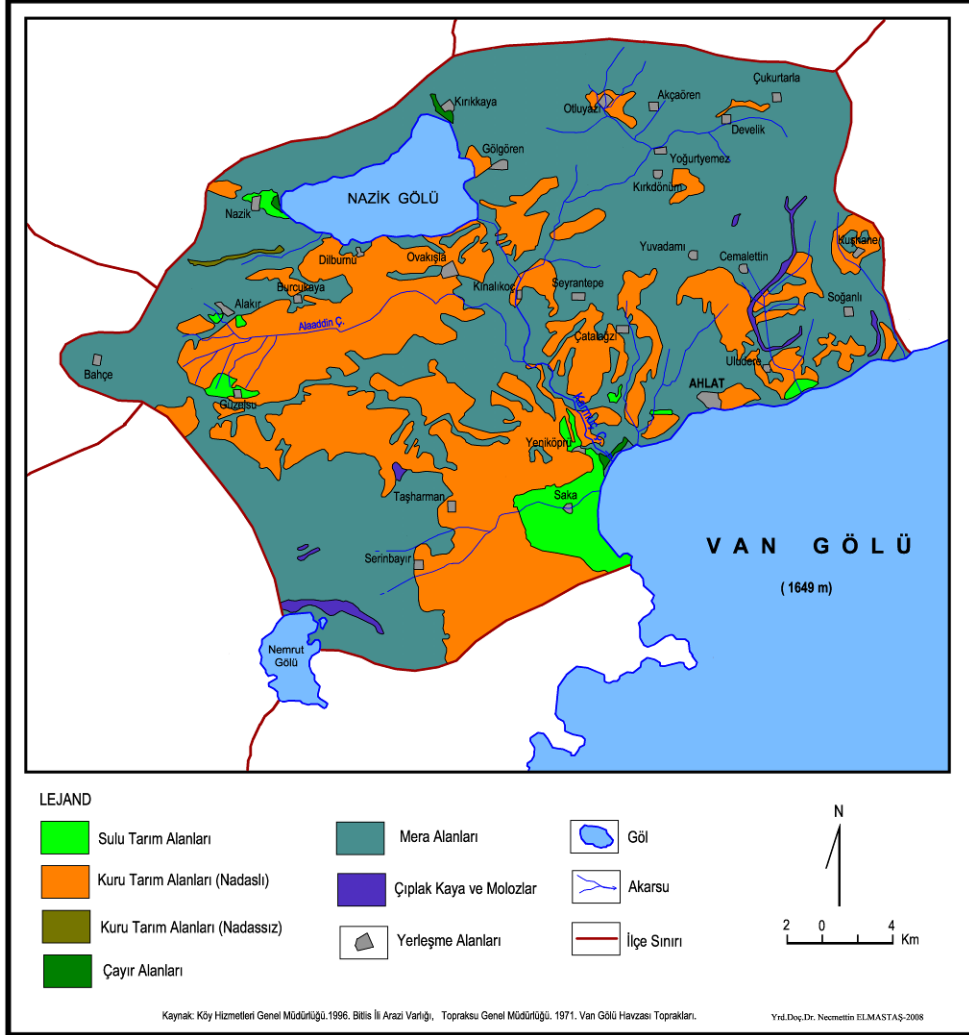
Tablo 3. Ahlat İlçesinde Arazi Kullanımı

ARAZİ KULLANIM ŞEKLİ	MİKTARI (ha)	YÜZDESİ (%)
Tarım Alanları	34.123	32,7
A) Kuru Tarım Alanı	30.942	
A1) Nadaslı Kuru Tarım Alanı	30.792	
A1a) Ekilen alan	15.400	
A1b) Nadas Alanı	15.392	
A2) Nadassız Kuru Tarım Alanı	150	
B) Sulu Tarım Alanı	3.181	
Çayır- Mera Alanı	62.946	60,3
Orman ve Fundalık Alanlar	1.849	1,8
Tarım Dışı Alanlar	376	0,3
Su Yüzey Alanları	4.606	4,4
Yerleşim Alanları	480	0,5
TOPLAM ALAN	104.380	100

Kaynak: Bitlis İli Arazi Varlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996
<http://www.ahlat.gov.tr/index.php?kurum=11>

Şekil 4. Ahlat İlçesinde Arazi Kullanımı

Şekil 5. Ahlat İlçesinin Arazi Kullanım Haritası

Ahlât ilçesi arazisinin yarısından fazlası (%60.3) hayvancılık faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilen mera ve çayır alanlarından ibarettir (Tablo 3). Bu alanların ekseriyeti V., VI. ve VII. Sınıf arazilerden oluşan ve tarımsal faaliyetlerde değerlendirilemeyen sahalara tekabül etmektedir. İlçedeki dağlık alanların büyük bir bölümü özellikle 2000-2500 metre yükselti kademesindeki alanlar otlak alanlarını oluşturmaktadır. Gerek bu yüksek kesimlerde gerekse 2000 m yükselti kademesinden daha aşağıdaki yamaçlarda, vadi boylarında gelişen uzun boylu

çayırlar yetişme döneminde korunarak biçilmektedir. Biçilen ve kurutularak köylerdeki ahırların yakınında üst üste konulan bu otlar kış mevsiminde hayvanların temel besin maddesini teşkil etmektedir. Öte yandan Nemrut dağı çevresi ve Süphan dağının batısında yer alan Süte depresyonu yaylacılık faaliyetinin sürdürüldüğü alanlardır.

Yörenin jeomorfolojik ve iklimik özellikleri küçükbaş hayvancılığı özellikle koyun besleyiciliğini ön plana çıkarmıştır. Nitekim, Ahlat ilçesi genelinde toplam beslenen hayvan varlığının (95.798 baş) % 93.7'si küçükbaş hayvanlardan ibarettir. Küçükbaş hayvanların % 93'ü koyun, %7'si keçiden ibarettir. İlçedeki toplam küçükbaş hayvan sayısı 89.731'dir. Bu sayı, Bitlis ilindeki küçükbaş hayvan sayısının (614.201) %14.6'sına tekabül etmektedir. İlçede küçükbaş hayvancılığın yanı sıra büyükbaş hayvancılık da çevrede geniş yer kaplayan otlaklar nedeniyle önemli seviyededir. İlçedeki büyükbaş hayvan sayısı 6.000'dir. Büyükbaş hayvanlar kültür, melez ve yerli sığır ırklarından ibarettir. Ahlat ilçesindeki büyükbaş hayvan sayısı, Bitlis ilindeki büyükbaş hayvan sayısının %10.4'ünü oluşturmaktadır. İlçedeki yük ve çeki hayvanı sayısı ise 67'dir (Tablo 4). İlçede elde edilen sütlerin bir kısmı ailelerin kendi süt ve süt ürünleri ihtiyacını karşılarken bir kısmı ise toplanarak ilçedeki tek mandıra olan Ahlat-tat mandirasında değerlendirilir.

Tablo 4. Ahlat İlçesinde Küçükbaş, Büyükbaş ve Yük Hayvanı Varlığı (2008)

Hayvan Türü	Hayvan Sayısı	Oranı (%)
Koyun	83.881	87.6
Keçi	5.850	6.1
Sığır	6.000	6.6
Yük hayvanı	67	0.1
TOPLAM	95.798	100

Kaynak: Ahlat Tarım İlçe Müdürlüğü verileri.

Günümüzde ilçedeki hayvan sayısı mer'a alanlarına zarar verecek düzeydedir. Bilindiği üzere verimli otlaklarda 1000 ha araziye düşmesi gereken büyükbaş hayvan sayısı 150-200'ü, küçükbaş hayvan sayısı ise 1500'ü geçmemelidir (Doğanay, 1994:219). İlçedeki otlaklarda toplam 89.731 küçükbaş ve 6.000 büyükbaş hayvan otlatılmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı mera alanlarına göre fazla olmayıp, 1000 ha araziye yaklaşık 1426 küçükbaş düşmektedir. 1000 ha araziye düşen büyükbaş hayvan sayısı ise yaklaşık 95'tir. Yörede otlak alanlarında otlatılan hayvan sayısı fazla olmamasına rağmen otlatmanın münavebeli yapılmaması ve dolayısıyla düzensiz otlatma yapılması nedeniyle otlak alanları tahrip olmaktadır. Özellikle otları biçilen kesimler kısa bir süre içinde otlatma neticesinde bitkisiz bir toprak görünümü almakta ve bitki kökleri tahrip olmaktadır.

2. Tarımsal Üretim

Ahlat ilçesi, konumu itibariyle yüksek bir bölgede yer almaktadır. Yükseltiye bağlı olarak bölgede etkili olan iklimik faktörler, özellikle sıcaklık ve

yağış, tarım bitkilerinin yetiştirme şartlarını doğrudan belirlemekte ve ancak birkaç tarım bitkisinin yetiştirilmesine imkan vermektedir. Yörede su kaynaklarının ve yağış miktarının yetersiz olması nedeniyle tarım alanlarının %90'ı kuru tarıma ayrılmıştır. İlçe tarım alanının %10'u ise sulu tarımda değerlendirilmektedir. Kuru tarım alanlarının tamamına yakını (%99.5) nadas yöntemiyle değerlendirilmektedir. Ahlat'ta düşen yağışın (553.5 mm) yıl içerisindeki dağılışı fazla su isteyen patates, şeker pancarı gibi bazı tarım ürünlerinin yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle yetiştirme dönemi olan ilkbahar ve yaz mevsimlerinde düşen yağış toplamı 266.5 mm dir. Bu yağış miktarı, yetiştirme döneminde bol su isteyen bu ürünlerin su ihtiyacını karşılayamamakta, bu su açığı sulama ile giderilmektedir. Yörede yetiştirilen başlıca tarımsal ürünler; tahıl (buğday, arpa, çavdar), şeker pancarı, patates, kuru fasulye, yoncadır.

Tahıllar

Buğday

Buğday bitkisi hemen her dönemde insanlar için en temel besin maddesi olduğu gibi günümüzde de bu özelliğini korumaktadır. Dünya nüfusunun artmasına bağlı olarak buğdaya olan talebin artışı, küresel iklim değişikliği sonucu yaşanan kuraklık, petrol fiyatlarındaki artış nedeniyle buğday ekim alanlarının bir bölümünün ayçiçeği, kanola, mısır ve soya fasulyesi gibi biyoyakıt ürünlerine ayrılması buğday bitkisini stratejik bir ürün haline getirmiştir. Buğday, günlük kalori ihtiyacının % 20 kadarını ve dünya nüfusunun üçte birinin temel gıdasını karşılamaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2005:133). Türkiye'de ve kişi başına gelir düzeyi düşük olan ülkelerde buğdaya dayalı beslenme nedeniyle buğday tüketimi, gelişmiş ülkelere oranla daha fazladır. Bu çalışmada ele alınan Ahlat ilçesi için de buğday bitkisinin hayati bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

Bilindiği üzere iklimik faktörler, özellikle sıcaklık ve yağış, buğday bitkisinin yetiştirme şartlarını doğrudan belirlemektedir. Toplam 2400°C civarında sıcaklık isteyen buğday bitkisi en az 5°C sıcaklıkta çimlenir ve -19°C'den daha düşük sıcaklıklarda ise zarar görür. Bölgede buğday için gerekli olan sıcaklık yaz aylarında alınmaktadır. Yörede çimlenme dönemi olan Ağustos ve Eylül aylarında toprak sıcaklığı 20°C'nin üzerindedir. Bu da, sıcaklığın buğdayın çimlenmesi için uygun değerde olduğunu göstermektedir. Yörede kaydedilen düşük sıcaklık değerlerinin de bitki için zararlı boyutlarda olmadığı anlaşılmaktadır (Tablo 1).

Buğday bitkisinin yetiştirilmesi üzerinde etkili olan diğer bir iklim elemanı ise yağıştır. Buğday bitkisinin istediği yıllık yağış miktarı 500-600 mm'dir. Ahlat istasyonunda yıllık yağış 553.5 mm'dir. Yağışın bir kısmının yeraltına sızdığı ve diğer bir kısmının da buharlaştığı düşünüldüğünde bir yılda düşen yağışın buğday bitkisi için yeterli olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yörede yağış miktarının yetersiz ve yağış rejiminin düzensiz olması buğday tarımının nadas yöntemiyle yapılmasına neden olmuştur. Yıllık yağış miktarının 500-600 mm'nin altında olduğu sahalarda uygulanan bu yöntemdeki amaç, nemi toprakta azami derecede tutmak ve böylece ürünün kuraklıktan asgari düzeyde etkilenmesini sağlamaktır (Göney,1987:34). Buğday bitkisi için yıllık yağış kadar yetiştirme dönemindeki (sonbahar ve ilkbahar

aylarında) yağış miktarı da önem arz etmektedir. Özellikle Nisan ve Mayıs aylarındaki yağış miktarı buğday için hayati bir önem taşımaktadır. Tablo 1’de de görüldüğü üzere Nisan ve Mayıs aylarında en fazla yağış kaydedilmekte, ancak, bu değerler ortalama yağış değerleri olup, bazı yıllarda bu aylarda kuraklık meydana gelmekte ve buna bağlı olarak ürün alınamamaktadır.

Buğday tarımı üzerinde, iklim gibi toprak özellikleri de belirleyici rol oynamaktadır. Buğday için en elverişli topraklar, yeterli drenaja sahip olan derin kumlu-tınlı topraklardır (Kün, 1988:137). Kumlu-tınlı bir bünyede olan volkanik regosoller buğday için uygun bir toprak türü olup, ilçe arazisinin büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Sulama imkanı olmayan bu alanlar, buğday tarımının yapıldığı alanlardır.

Buğday bitkisi, Dünya genelinde serpm ve mibzerle ekim yöntemleri ile ekilmektedir. Ancak, Van Gölü Havzası’nda Van, Erciş, Adilcevaz, Ahlat ve Tatvan çevrelerinde buğday ekiminde *Tir Yöntemi* yaygın olarak uygulanmaktadır. Bu yöntemde, tir sapanı ve tir mibzeri ile çizgiler halinde 15-20 cm derinlikte karıklar oluşturularak buğday tohumu ekilmektedir (Foto 1). Yaklaşık 5000 yıl önce Sümerler tarafından uygulanmış olan ve birçok değişiklikler geçirerek günümüze kadar gelebilen tir yönteminde, önceleri bir defada sadece bir sıra ekebilen, ağaçtan yapılmış tir sapanı kullanılmış, daha sonraları tekniğin gelişmesi ile tir sapanında da gelişmeler olmuştur (Yılmaz ve Akyürek, 1991). Yörede tir buğdayının ekim dönemi 15 Ağustos-15 Eylül tarihleri arasını kapsar. Bu dönemde ekimden sonra görülen günlük yağışlar tir buğday için son derece zararlı olmaktadır. Çünkü bu günlerde yağın yağmur toprağın birkaç cm. kalınlıkta kabuk bağlayarak tohumun çimlenip toprak üstüne çıkmasına engel olmaktadır. Ahlat yöresinde en uygun tir buğdayı ekim dönemi Ağustos ayının ikinci yarısı, özellikle 19-20 Ağustos tarihleridir. Çünkü bu dönemde yağış ya hiç görülmemekte, ya da çok düşük miktarlarda meydana gelmektedir (Elmastaş ve diğ. 2008). Öte yandan Ahlat yöresinde yaygın olarak bulunan volkanik regosoller, tir yöntemiyle buğday tarımını adeta zorunlu kılmaktadır. Çünkü gözenekli ve geçirgen bir özellikte olan bu toprakların su tutma kapasitesi düşük olup, yağmur yağdıktan sonra kısa sürede bu toprakların gözenekleri kapanarak suların dibe sızması engellenmektedir. Oysa tir metodunda oluşturulan karıklar, suların toprak tarafından tutulmasını ve dolayısıyla dibe sızmasını sağlamaktadır.

Tir metoduyla yapılan buğday tarımına en uygun buğday türü tir (kara kılçık) buğdayı olup, verimi de diğer buğday türlerine göre daha fazladır. Nitekim, 300 tohum/m² ekimi ile yapılan ekimde tir buğdayında 211,1 kg/da, Yayla 305 buğdayında 158,0 kg/da ve Köse 220/39 buğdayında 126,0 kg/da verim alınmıştır. Bu üç tür arasında bitki boyu, m²’deki başak sayısı, başaktaki tane sayısı, sap verimi ve tane verimi tir buğdayında daha fazladır (Yılmaz ve Sepetoğlu, 1996:71-78). Bu avantajları nedeniyle yörede en fazla kara kılçık buğdayı tir metoduyla yetiştirilmektedir.

Buğday tarımında Ahlat ilçesi, hem alan bakımından hem üretim bakımından Bitlis ili içerisinde ilk sırada yer almaktadır. Nitekim, ilde buğday tarımında değerlendirilen alanın % 34’ü (21.500 ha) Ahlat ilçesinde yer almakta ve

üretilen buğdayın %39'u (32.250 ton) da Ahlat ilçesinden sağlanmaktadır (Tablo 5).

Foto 1. Tir metoduyla Ağustos ayının sonlarında ekilen ve ilkbahar başlarında kar örtüsünün yerden kalkmasıyla yeniden gelişen buğdaydan bir görünüm.

Tablo 5. Bitlis İlinde İlçeler Bazında Buğday Üretim Alanları (ha) ve Miktarları (ton).

İLÇELER	BUĞDAY			
	Alan (ha)	İldeki %'si	Üretim (ton)	İldeki %'si
Ahlat	21.500	34	32.250	39
Diğer İlçeler	41.670	66	51.144	61
İl Toplamı	63.170	100	83.394	100

Kaynak: Bitlis Tarım İl Müdürlüğü Verileri (2001).

Ahlat ilçesi tarım arazilerinin %90'ında kuru tarım faaliyeti sürdürülmektedir. Bu kuru tarım arazilerinin %98'inde tir yöntemiyle buğday tarımı yapılmaktadır. Yıllara göre buğday tarım alanları miktarında fazla değişiklik olmadığı, ancak, buğday üretim miktarında nispeten artış kaydedildiği görülmektedir. Nitekim 2002 yılında 32.250 ton olan üretim 2006'da 40.330 tona yükselmiştir (Tablo 6). Üretilen buğdayın bir kısmı Toprak Mahsulleri Ofisi almakta, bir bölümü de ildeki un fabrikalarına pazarlanmaktadır.

Tablo 6. Ahlat İlçesinde Yıllara Göre Tarım Ürünleri Ekiliş Alanları (Ha.) ve Üretim Miktarı (ton)

ÜRÜN ADI		YILLAR				
		2002	2003	2004	2005	2006
Buğday	Alan (ha)	21500	21500	21500	22937	22160
	Üretim (ton)	32250	32500	34400	41280	40330
Arpa	Alan (ha)	130	130	130	130	130
	Üretim (ton)	184.6	184.6	188,5	188,5	188,5
Çavdar	Alan (ha)	350	350	350	350	350
	Üretim (ton)	1050	1100	1050	1050	1050
Patates	Alan (ha)	1750	1750	1525	1720	1720
	Üretim (ton)	43750	43750	38125	55900	55900
Ş.Pancarı	Alan (ha)	1100	1500	1533	1533	1504
	Üretim (ton)	45692	53654	52460	52460	45348
K. Fasulye	Alan (ha)	128	128	128	160	160
	Üretim (ton)	80	100	100	100	100

Kaynak: Ahlat Tarım İlçe Müdürlüğü verileri, www.ahlat.gov.tr/index.php?kurum=11

Çavdar

Ahlat ilçesinde yetiştirilen tahıl ürünlerinden biri de çavdardır. Çavdar, buğday bitkisinin yetişmeyeceği kadar serin olan alanlara ve fakir topraklara iyi uyum sağlayan bir tahıl türüdür (Tümertekin ve Özgüç, 2005:139-140). Başka bir ifade diğer tahıl türlerine göre iklim ve toprak şartları bakımından daha kolay yetişebilen bir bitkidir. İlçede çavdar, buğday yetiştirmenin zorlaştığı yaklaşık 2100-2300 metre yükselti kademesinde yetiştirilmektedir. Çavdar tarım alanları Nemrut volkanının kuzeyinde ve kuzey doğusunda Güzelsu, Taşharman ve Serinbayır köylerinde yoğunlaşmaktadır. Ahlat ilçesinde 2006 yılı itibariyle 350 ha çavdar tarımına ayrılmıştır. Bu da tahıllar için değerlendirilen arazinin %1.6'sına tekabül etmektedir. Aynı yıl yetiştirilen çavdardan 1050 ton çavdar elde edilmiştir (Tablo 6). İlçede üretilen çavdar, Toprak Mahsulleri Ofisine pazarlanmaktadır.

Arpa

Ahlat ilçesinde ekiliş alanı bakımından buğday ve çavdardan sonra üçüncü sırada yer alan tahıl ürünü arpadır. Bilindiği üzere arpa bitkisi, buğdaya göre sıcaklık, yağış ve toprak şartlarına daha kolay uyum sağlar ve daha kısa sürede yetişir. Serin iklim tahıl türlerinden biri olan arpanın istediği ideal çimlenme sıcaklığı 20°C'dir (Kün, 1988). Yörede hayvan yemi olarak değerlendirilen arpanın ekimi 20 Mart'tan itibaren başlar, hasadı ise 25 Temmuz'dan itibaren başlar. Dolayısıyla arpa buğday ve çavdara göre daha kısa bir sürede yetişmektedir. 2006 yılı itibariyle ilçede 130 ha arazi (tahıllara ayrılan arazinin% 0.6'sı) arpa tarımı için ayrılmıştır. Üretilen arpa miktarı 188 ton civarındadır (Tablo 6). Buna göre arpa üretimi hektara yaklaşık 1.5 ton düşerken, buğday üretimi hektara yaklaşık 1.8

ton düşmektedir. Bu durum, yörede arpa veriminin buğdaya göre az olduğunu göstermektedir.

Şeker Pancarı

Tarım potansiyelinin büyük bir bölümünü tahıllar oluşturmakla birlikte şeker pancarı da yetiştirilen önemli bir tarım bitkisidir. Bilindiği üzere şeker pancarı bitkisi, Türkiye genelinde yaşanan yaz kuraklığı nedeniyle ancak sulama yapılabilen alanlarda yetiştirilebilmektedir. Şeker pancarı tohumu, 9°C sıcaklıkta çimlenmeye başlar ve yetiştirme döneminde toplam 2800°C sıcaklık ister. Şeker pancarının Türkiye’de yetiştirme devresi ise, 150-170 gün arasındadır (Avcı, 1993-1996:266). Bol miktarda su isteyen şeker pancarı bitkisinin yetiştirme dönemi boyunca istediği yağış miktarı ise, 500-600 mm civarındadır. Ahlat ilçesinde şeker pancarı tarımının yapıldığı alanlarda yıllık düşen toplam yağış miktarı 550 mm (Ahlat’ta 553,5 mm) civarındadır. Bu yağışın yarıdan fazlasının (%52) yetiştirme dönemi (Nisan-Ekim) dışında düşmesi nedeniyle yörede ancak sulama yapılarak şeker pancarı yetiştirilebilmektedir. Şeker pancarı bitkisinin yetiştirilmesinde toprak özellikleri de etkili olmaktadır. Bu bitki humusça zengin, kumlu, tınlı ve derin topraklarda iyi gelişir. Ahlat yöresinde şeker pancarı tarımının yapıldığı topraklar, bu özellikler itibariyle elverişlidir.

Yörede şeker pancarı tarımının yapıldığı arazilerde münavebeli bir sistem uygulanmaktadır. Şeker pancarının ekilmediği yıllarda buğday yetiştirilmektedir. Şeker pancarı ekim alanları, sulama alanları içerisinde yer alan Ahlat’ın batısında, Yeniköprü, Saka ve Ovakışla köylerinde yoğunlaşmaktadır. Şeker pancarının verimi dekara 3-3.5 ton arasındadır. Bu miktar diğer tarım ürünlerine göre oldukça fazla olup, şeker pancarının yetiştirilmesini daha cazip kılmaktadır. Bu nedenle yörede şeker pancarı, sulama imkanı olan tüm yerleşmelere ait arazilerde yetiştirilmektedir. Ancak, ilçenin diğer alanlarında sulama imkanı olmadığından şeker pancarı yetiştirilememekte, bu kesimlerdeki araziler buğday ve yonca tarımı için değerlendirilmektedir.

2006 yılı itibariyle Ahlat ilçesindeki 1504 ha alanda üretilen şeker pancarı miktarı 45.348 tondur (Tablo 6). Bu da hektara 30 ton üretim gerçekleştiğini göstermektedir. İlçede üretilen şeker pancarı Erziş ve Muş şeker fabrikalarının hammaddesini oluşturmaktadır. Yöredeki şeker pancarı hayvancılığı da teşvik eden bir tarım ürünü özelliğindedir. Şeker üretiminden geriye kalan küspe önemli bir hayvan yemidir.

Patates

Bir serin iklim bitkisi olan patates, çok yüksek ve çok düşük sıcaklıkları sevmez. Patatesin gelişmesi için en uygun sıcaklık 15-24 °C’dir. Patatesin yetiştirme dönemi boyunca istediği toplam sıcaklık, 1600-3000 °C arasındadır. Yetiştirme devresinde ihtiyaç duyduğu toplam yağış miktarı ise, 350-400 mm civarındadır (Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, 1988:5). Ahlat yöresi hem sıcaklık hem de yağış şartları bakımından patatesin yetiştirilmesine elverişlidir. Patatesin istediği topraklar, humusça zengin kumlu-tınlı, siltli-tınlı ve alüvial topraklardır. Patatesin

iyi gelişmesi için aralıklı olarak yabancı otlardan temizlenmesi gerekmektedir. Verimi dekara 3-3.5 ton arasında olan patatesin üretimi bu yüksek verimi nedeniyle giderek artmaktadır.

Ahlat ilçesinde üretilen sebze türleri içerisinde en fazla ekimi yapılan ürün patatestir. Patates tarımı Ovakışla, Kınalıkoç, Yeniköprü ve Saka köyleri çevresinde sulama ile yapılmaktadır. Yörede patates tarımı yaklaşık on yıldır ticari amaçla yapılmaktadır. Kısa süre içerisinde Ahlat patatesi markalaşmış ve aranan bir patates türü haline gelmiştir. 2006 yılı itibariye 1720 ha arazide üretilen patates miktarı 55.900 tondur (Tablo 6). Bu da hektara 32.5 tona karşılık gelmektedir. Görüldüğü üzere patates, yörede birim alanda fazla verim getiren bir tarım ürünüdür. Dolayısıyla sulama imkanı olan alanlarda patates tarımının giderek yaygınlaşması beklenmektedir. Üretilen patates Bitlis ilinin yanı sıra diğer illere de pazarlanmaktadır. Patates sökülme döneminde (Ekim-Kasım) çok sayıda işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. Sökülme döneminde her tarlada 25-30 kişi çalışmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde işçi ailelerin ekonomisine önemli bir katkı sağlanmaktadır.

Fasulye

İlçede sulama yapılabilen tarım alanlarında yetiştirilen önemli tarım ürünlerinden biri de fasulyedir. 2006 yılı itibariyle 160 ha arazide fasulye ekimi gerçekleştirilmiştir (Tablo 6). Fasulye bitkisi dona karşı hassas olup, ilkbaharda don tehlikesinin kalmadığı günlerde ekilir. Bol miktarda su isteyen fasulye bitkisi, yetişme dönemi boyunca sulanmaktadır. Genellikle arklar açılarak diziler halinde ekimi gerçekleştirilir. Fasulye, Ahlat'ın batısındaki alanlarda ve vadi tabanlarında yoğun olarak yetiştirilmektedir. 2006 yılında 100 ton fasulye üretilmiştir. Buna göre dekara ortalama 625 kg düşmektedir. Üretilen fasulye Ahlat İlçesi ve yakın çevresinde tüketilmektedir.

Yonca

Yörede tarımı yapılan önemli yem bitkilerinden biri olan yonca, ilkbahar aylarında ekilmektedir. Ekildiği yıl biçilemeyen yoncanın ekonomik ömrü 5-6 yıldır. 6 yıldan sonra bozulur ve yoncalıkların tekrar ekilmesi gerekir. Yoncadan sulamanın yapıldığı yerlerde yılda 2-3 defa ürün alınabilmektedir. Sulu alanlarda yonca verimi dekara 750 kg, kuru yoncada ise 250 kg civarındadır. Yonca bitkisi, hayvanlar için değerli bir yem olduğu gibi toprağa önemli oranda azot bırakarak toprağı da zenginleştiren bir bitkidir. Örneğin yonca bitkisi 1 dekarda 19.7 kg azot bırakmaktadır ki bu miktarın %20'lik amonyum sülfat gübresi karşılığı 98.5 kg kadardır. Yoncanın bir diğer faydası da toprağa bol miktarda kök artığı (3.700 kg/da) bırakmasıdır (Elçi, 1985:290). Bu da toprağın su tutma kapasitesini arttırmakta ve kolay işlenmesini sağlamaktadır.

Ahlat ilçesi, konumu itibariyle hayvancılık faaliyetinin ön planda olduğu bir bölgede yer alması nedeniyle yonca önemli bir yem bitkisi durumundadır. Bitlis Tarım İl Müdürlüğü'nün 2001 yılı verilerine göre ilçede yonca tarımına ayrılan alan 1200 ha'dır. Yonca üretim miktarı ise 4800 tondur. İlçede yonca üretimi dekara

400 kg civarındadır. Üretilen yonca ilçe içerisinde kış aylarında hayvanların temel yemi olarak tüketilmektedir.

Meyvecilik

Ahlat yöresinde etkili olan iklimik koşullar meyve yetiştiriciliğini sınırlandırmaktadır. Özellikle ilkbahar aylarında yaşanan don olayları nedeniyle meyve üretimi sekteye uğramaktadır. Ancak, bu olumsuz şartlara rağmen yörede birkaç meyve türü yetiştirilmektedir. Yörede meyveciliğin yapıldığı alanlar, yükselti ve eğimin nispeten az olan ve sulamaya elverişli olan sahalardır. Ahlat ilçesindeki meyve yetiştiriciliği Ahlat yerleşmesi çevresinde yoğunlaşmaktadır. Meyve bahçeleri genellikle konutların çevresinde yer almaktadır. Son yıllarda Ahlat İlçe Tarım Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmalar sonucunda örnek meyve bahçeleri sayısında önemli artışlar olmuştur.

İlçede yüzey şekillerine ve iklime en uygun meyve türü elmadır. Elmanın soğuğa dayanıklı bir meyve türü olması yaygın olarak yetiştirilmesini sağlamıştır. Yörenin coğrafi şartlarına uyum sağlayan diğer iki meyve türü ise zerdali ve cevizdir (Tablo 7). Üretilen bir kısmı yaş olarak tüketilmekle birlikte önemli bir kısmı da kurutularak pazarlanmaktadır. İlçedeki birkaç meyve türü dışında meyvecilik faaliyeti ticari bir değer taşımaktan ziyade tamamen bölge halkının ihtiyacını karşılamak üzere yürütülen bir faaliyettir. Meyve üretimi ihtiyacın üzerinde olduğu dönemlerde pazarlama sorunu nedeni ile ilçe dışına gönderilememektedir.

Tablo 7. Ahlat ilçesinde Yetiştirilen Başlıca Meyve Türleri Ve Üretim Miktarı (ton)

Meyve Türü	Üretim miktarı (ton)
Elma	363
Ceviz	174
Zerdali	166
Armut	60
Kayısı	54
Kiraz	17
Vişne	19

Kaynak: Ahlat Tarım İlçe Müdürlüğü verileri (2008)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ahlat ilçesinde arazinin yaklaşık yarısı (% 49.3) tarımsal faaliyetler için uygun olan 1., 2., 3. ve 4. Sınıf araziden ibarettir. Ancak, günümüzde ilçe arazisinin %32.7'si tarımsal arazi olarak değerlendirilmektedir (Tablo 2). İlçe arazisinin yarısı ise mera, çıplak kayalık araziler, su yüzeyleri gibi alanlardan oluşan 6.7. ve 8. sınıf araziler meydana getirmektedir. Otlak alanı olarak değerlendirilebilecek alanın oranı %43'tür. Ancak günümüzde ilçe arazisinin %60.3'ü otlak alanı olarak değerlendirilmektedir.

- Ahlat ilçesinin tarımsal yapısında, buğday tarımı hem alan bakımından hem üretim bakımından önemli bir yere sahiptir. Nitekim Ahlat ilçesi, Bitlis ilindeki buğday tarımına ayrılan alanın %34'ünü ve buğday üretiminin yaklaşık %40'ını karşılamaktadır. Yöredeki buğday tarımı, çoğunlukla volkanik regosol toprakları üzerinde ve tir yöntemiyle sürdürülmektedir. Buğday ekim döneminde görülen yağışlar, regosollerin üst kısmında sert bir tabaka oluşmasına neden olmakta, bu da buğday tohumunun çimlenip toprak üstüne çıkmasına engel olmaktadır. Bu durumu önlemek için yağışlar başlamadan önce ekim yapılmalıdır. Yörede Ağustos ayının ikinci yarısı içerisinde özellikle 19-20 Ekim tarihlerini içerisine alan günlerde ekimlerin tamamlanması ve bu tarihleri takip eden haftaya ait hava durumu raporlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Öte yandan erken yapılan ekimde buğday daha uzun bir süre gelişme imkanı bulmakta ve dolayısıyla daha sağlam bir kökle soğuk devreye girmektedir. Bu nedenle belirtilen tarihlerde ekimin yapılması bitkinin garanti altına alınması bakımından önem arz etmektedir.

- Yörede tarım arazilerinin planlı kullanımına geçilerek ihtiyaca göre ekim deseni oluşturulmalı ve böylece dengeli bir üretim sağlanmalıdır. Bu bağlamda kuru tarım alanlarında verimi en fazla olan ürün buğday olduğu için söz konusu tarım alanlarında tir yöntemiyle buğday tarımının sürdürülmesi gerekmektedir. Sulu tarım alanlarında ise şeker pancarı ve patates ekim alanları ve üretimi arttırılmalıdır. Çünkü bölge şartlarına uyum gösteren bu iki tarım bitkisi çiftçilere diğer tarım ürünlerine nazaran daha fazla gelir sağlamaktadır. Örneğin; dekar başına buğdayda 180 kg, yoncada en fazla 750 kg ürün elde edilirken, şeker pancarı ve patatesten bu miktar 3000-3500 kg arasında değişmektedir.

- Patates bitkisi, son yıllarda sulu tarım alanlarında en fazla üretimi yapılan tarım bitkisidir. Kısa sürede isminden söz ettiren Ahlat patatesi üretiminde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Patatesin ilçede yetiştirilen yeni bir tarım bitkisi olması, sökümünden hemen sonra korunacağı depoların olmaması, pazarlamada karşılaşılan sıkıntılar gibi birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Patates üretiminin rantabl olarak sürdürülebilmesi için bu sorunların ivedi olarak giderilmesi gerekmektedir.

- Ahlat ilçesinde gerek tarımsal ve gerekse hayvansal ürünlerin değerlendirileceği sanayi tesisleri yetersizdir. Günümüzde Ahlat'ta un ve bulgur üreten iki fabrika mevcuttur. Bu tesisler de iç piyasanın ihtiyacını karşılamaktan öteye gidememektedir. İlçede tarımsal ve hayvansal hammaddenin varlığına bağlı olarak makarna, cips, et kombinasyonu, süt ve süt türevi ürünlerin değerlendirileceği sanayi tesisleri kurulmalıdır. Böylece bu sanayi tesisleri vasıtasıyla yeni istihdam alanları oluşturulacak ve dolayısıyla yöreden dışarıya dönük olan nüfus göçü önlenerek bölgesel kalkınmaya ivme kazandırılmış olacaktır.

- İlçedeki arazinin yaklaşık %43'ü otlak alanı olarak değerlendirilmeye uygun olduğu halde günümüzde arazinin yarısından fazlası (%60.3)

mera hayvancılığı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla tarıma elverişli arazinin bir bölümü mera hayvancılığı için kullanılmaktadır. Günümüzde ilçedeki hayvan sayısı mera alanlarına zarar verecek düzeyde olmazsa da otlak alanlarının tekstürü aşırı otlatma nedeniyle bozulmakta böylece hayvanların sevdiği bazı bitki türleri yok olmaktadır. Sahada pek değeri olmayan dikensi bitki türleri yoğunlaşmaktadır. Bölgenin fiziki şartlarına uyum sağlayan mor karaman koyunları gibi hayvan türleri ıslah edilmeli ve mera alanlarının münavebeli olarak otlatmasına dikkat edilmelidir. Diğer yandan, mera hayvancılığına göre getirisi daha fazla olan ahır hayvancılığı da geliştirilmelidir. Böylece hayvancılık faaliyetinden daha fazla verim alınarak yörenin ekonomik kalkınmasına bir katkı sağlanmış olur.

- Tarımsal arazi kullanımında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri tarlaların eğime göre sürülme şeklidir. Yörede ekime hazırlanan tarlaların bir bölümünün eğime paralel sürüldüğü ve böylece toprak erozyonuna zemin hazırlandığı görülmektedir. Bu konuda çiftçilere gerekli eğitim verilerek tarlaların eğime dik sürülmesi sağlanmalıdır. Böylece hem birim alandan daha fazla verim alınabilmesi hem de erozyonun önlenmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- Arınç, K. (1997) "Süte Depresyonu'nda Bazı Coğrafi Gözlemler" *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı:2, Erzurum.
- Arınç, K. (1998) *Ahlat İlçesinin Coğrafyası*, Atatürk Üniv. Yay. No:881, Fen-Ed. Fak. Yay. No:97, Araştırmalar Serisi: 68, Erzurum.
- Atalay, İ. (2006) *Toprak Oluşumu, Sınıflaması ve Coğrafyası*. Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri, İzmir.
- Avcı, S. (1993-1996) "Türkiye'de Şeker Pancarı Ziraatinin Coğrafi Esasları" İst. Üniv. Edeb. Fak. Coğr. Böl. Coğrafya Dergisi, Sayı:4, İstanbul.
- DİE. (2002) *1997 Köy Envanteri (Bitlis)*, Devlet İstatistik Enstitüsü Yay., Ankara.
- Doğanay, H. (1994) *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. Atatürk Üniversitesi Yay. No:767, K. Karabekir Eğitim Fak. Yay. No:39, Erzurum.
- DPT. (2001) *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Harita, Tapu Kadastro, Coğrafi Bilgi ve Uzaktan Algılama Sistemleri*. Özel İhtisas Komisyon Raporu. Yayın No: DPT:2554-ÖİK:570, Ankara.
- Elçi, Ş. (1985) "Doğu Anadolu'nun Kalkınmasında Yem Bitkilerinin Yeri" *Doğu Anadolu'nun (Sosyal, Kültürel, ve İktisadi) Meseleleri Sempozyumu Tebliğleri (13-15 Mayıs 1985)*, Tunceli.
- Elmastaş, N. Benek, S. & Şahinalp, M.S. (2008) "Van Gölü Havzası'nda Coğrafi Açından Tır Buğdayı Tarımı: Ahlat Örneği" *IV. Van Gölü Havzası Sempozyumu (12-14 Haziran)*, Ahlat

- Erinç, S. (1953) *Doğu Anadolu Coğrafyası*. İst. Üniv. Yay. No:572, Edeb. Fak. Coğ. Enst. Yay. No:15, İstanbul.
- Göney, S. (1987) *Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları-I*. İst. Üniv. Yay. No:2600, Coğr. Enst. Yay. No:110, İstanbul.
- Güner, Y. (1984) "Nemrut Yanardağı'nın Jeolojisi, Jeomorfolojisi ve Volkanizmasının Evrimi" *Jeomorfoloji Dergisi*, Sayı:12, Ankara.
- Kempe, S. Khoo, F. & Gürleyik, Y. (1978) "Hidrology of Lake Van and Its Drainage Area" *The Geology of Lake Van*. M.T.A. Enst Yay. No:169, Ankara.
- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (1996) *Bitlis İli Arazi Varlığı*, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No:13, Ankara.
- Kün, E. (1988) *Serin İklim Tahılları*. Ankara.
- Özçağlar, A., (1994) "Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma" *Ankara Üniv. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı:3, s.93-128, Ankara.
- Polat, S. & Elmastaş, N. (2004) "Nazik Gölü Havzası'nın Hidrolojik Potansiyeli ve Gölden Yararlanma" *I. Van Gölü Havzası Sempozyumu (08-10 Eylül 2004- Van Kültür Sarayı) Bildiriler Kitabı*, s.285-295, İstanbul.
- Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı. (1988) *Patates Tarımı*, Ankara.
- Topraksu Genel Müdürlüğü, (1971) *Van Gölü Havzası Toprakları*. Yay. No:281, Ankara.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2005) *Ekonomik Coğrafya Kalkınma ve Küreselleşme*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Yılmaz, N. & Akyürek A. (1991) "The Tir Seeding Method and its Application in The Van Region" *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt:1, Sayı:3, s.170- 181, Van.
- Yılmaz, N. & Sepetoğlu, H. (1996) "Van Ekolojik Koşullarında Tir Ekim Yönetiminde Ekim Sıklıklarının Üç Buğday Çeşidinde Verim Ve Bazı Verim Öğelerine Etkisi" *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt : 6, Sayı: 1, s.69-80. Van.

Agricultural Land Use in Ahlat District

Natural environment peculiarities become generally determinative on human being's economical activities. Agricultural activities -one of the first economical activities- are shaped by depending upon especially geographical factors like climate, soil, hydrography. Today the effects of geographical factors continue on agricultural factors. However, the factors of human beings play a determinative role on agricultural factors. Climate changes (degenerations and changes seem as a result of the effects of industrialization and urbanization) that occur as a result of the global warming, drought that is related to the global warming, land degenerations that happen as a result of the wrong use of the soil, plant cover and water supplies revive the re-planning of land use.

By looking at Ahlat district's present land use position which is our study subject, we can see that the land isn't used by being profitable. 60.3% of Ahlat district's land consists of pastures, 32.7% of it agricultural areas, 4.4% of it water surfaces, 1.8% of it forest and heathland, 0.5% of it settlement areas and 0.3% of it consists of bare and rocky land except agricultural areas. According to these rates 83% of the district land is being used for agricultural activities and stockbreeding.

District land which is broken by steam valleys and is covered by volcanic materials consist of sloping topography in some parts. Because of the geomorphologic peculiarities and slope conditions, some important parts of the highlands create unavailable areas for agriculture. By being connected to altitude, region's climatic factors especially heat and rains directly determine the habitat of agricultural plants and allow the growth of only a few agricultural plants. While the sloping areas are mostly being used as a pasture, valley terraces with Alaaddin River Basin's middle parts which is situated in the west part of the district are used as an agricultural area.

Almost half (49.3%) of the district's land is convenient for agricultural activities. But the rate of this agricultural land in the land use is 32.7%. Today 67% of the agricultural field is evaluated for agricultural activities and the remaining is used as a pasture. Because of insufficient water supplies and rainfall, 90% of agricultural land is separated for dry farming. 10% of district's agriculture land is evaluated for irrigative agriculture. Almost all of the (99.5%) dry farming lands are fallow lands. Distribution of Ahlat's annual rainfall (553.5 mm) causes difficulties in farming of crops like potato and sugar beet which need more water. Especially in summer and in spring which are the cultivating seasons, total rainfall is 266.5 mm. This rainfall isn't enough for the crops that need much water in their growing terms so this water shortage is slaked by irrigation. Today, irrigated agriculture is being done in 3.181 hectare. More than half of the district land (60.3%) consists of pastures and this is the one important point that attracts attention. It shows that for about 33% of the agricultural land is being used as a pasture.

Ahlat district's economy depends on agriculture and stockbreeding activities. District's basic agricultural crops are wheat, potato, sugar beet. Lands which have a chance of irrigation are used for potato production that is grown up in

a decade and for sugar beet which is more efficient compared to wheat in a unit. As it is being fructified 1.8 ton in a hectare from the wheat which is being grown by dry farming, in irrigated areas it is being fructified 30 ton from sugar beet and 32.5 ton from potato. So sugar beet and potato agriculture are being done instead of wheat in the areas that have an opportunity of irrigation.

Although, Ahlat region has natural environmental characteristics that constitute a big potential for the agricultural areas, there are some problems about the use of agricultural areas because of the inefficiency of this potential related to the agricultural land use. Unplanned production, irrigation and the marketing are the basic problems about the agricultural activities in Ahlat region. In this research, it is aimed to find out the problems that originate physical and human geography factors on the agricultural land use in Ahlat district and to make suggestions to solve them. As they are effective on the agricultural structure, in this study natural environment factors such as geomorphology, climate, hydrography, plant cover and soil are primarily emphasized. In the land use, agricultural land use's importance, basic crops and production conditions are emphasized, at the end, the problems that are seen in the land use are found out and it is aimed to make suggestions to these problems. Both the problems of the region and the suggestions of them are found out brought up according to the geographical distribution, causality and comparison principles.